

Aconitum moldavicum, Inula ensifolia i inne rośliny naczyniowe nowe dla gminy Wolbrom (Wyżyna Krakowsko-Wieluńska)

JACEK DROBNIK

DROBNIK, J. 2004. *Aconitum moldavicum, Inula ensifolia* and other vascular plants new for the Wolbrom commune (Kraków-Wieluń Upland). *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* 11: 15–18. Kraków. PL ISSN 1640-629X.

ABSTRACT: The paper contains a list of 14 regionally rare species of vascular plants and their 16 localities found for the first time in the area of Wolbrom commune (Kraków-Wieluń Upland, southern Poland).

KEY WORDS: vascular plants, distribution, Wolbrom commune, Kraków-Wieluń Upland, Poland

J. Drobnik, Katedra Botaniki Farmaceutycznej i Zielarstwa Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach, ul. Ostrogórska 30, PL-41-200 Sosnowiec, Polska; e-mail: jacekdr@pro.onet.pl

WSTĘP

Niniejsza praca zawiera stanowiska rzadkich, chronionych, bądź zasługujących na uwagę gatunków roślin naczyniowych stwierdzonych w 2002 r. na obszarze gminy Wolbrom (Wyżyna Krakowsko-Wieluńska). Wszystkie 14 gatunków to rośliny regionalnie bardzo rzadkie, w gminie tej odnotowane po raz pierwszy.

Najstarsze daty florystyczne z okolic Wolbromia pochodzą ze schyłku XIX w. (ROSTAŃSKI 1886; BŁOŃSKI 1892), jednak obszerniejsze prace badawcze na tym terenie prowadzili dopiero: KOZŁOWSKA (1923), MICHALIK (1976), a następnie WIKA (1984, 1986, 1989) i BABCZYŃSKA-SENDEK (1998). Pojedyncze notowania florystyczne podawali: PAWŁOWSKI (1925), KORNAŚ (1950), ŻUKOWSKI (1965), ROSTAŃSKI (1970), MIREK (1981), ROSTAŃSKI i SENDEK (1982), JACKOWIAK (1985), ROSTAŃSKI i WIKA (1988), ROSTAŃSKI i in. (1989), CIEŚLAK i MIREK (1996), BERNACKI (1998a,b), ROSTAŃSKI i TOKARSKA-GUZIK (1998), SZELĄG (2000), WIKA i in. (2000), CIACIURA i in. (2001), WIKA i DROBNIK (2001), DROBNIK (2003). Obiektem przyrodniczym wzmiankowanym najczęściej jest torfowisko wolbromskie położone w obszarze źródłiskowym Białej Przemszy i Szreniawy. Pozostałe tereny gminy wizytowano znacznie rzadziej lub wcale.

Jako szczególnie cenne ostoje flory wyróżniają się trzy obiekty: 1) Las Kleszczowski, na którego walory geobotaniczne zwrócił już uwagę WIKA (1986), przy czym odkryte tu stanowisko *Aconitum moldavicum* Hacq. jeszcze bardziej podnosi znaczenie przyrodnicze

tego kompleksu; 2) skarpa kserotermiczna koło wsi Wierzchowisko, którą masowo porasta *Inula ensifolia* L. – gatunek ma tu jedną z najbardziej wysuniętych na północny zachód placówek w Polsce (ZAJĄC & ZAJĄC 2001); 3) wąwóz śródpolny między wsiami Lgota Wielka i Sulisławice z obfitymi stanowiskami *Primula elatior* (L.) Hill. i kwitnącego bluszczu *Hedera helix* L.

Notowania zlokalizowano względem sieci ATPOL (ZAJĄC 1978; ZAJĄC & ZAJĄC 2001), z podaniem dodatkowo jako dwie ostatnie cyfry numeru kwadratu o boku 2 km (w obrębie kwadratu 10 × 10 km mają one numery rzędami: od 00 do 04, 10–14, 20–24, 30–34 i 40–44). Nazwy ułożonych alfabetycznie gatunków podano za MIRKIEM i in. (1995), a syntaksonów za MATUSZKIEWICZEM (2001). Alegaty zielnikowe złożono w zielniku SOSN.

WYKAZ GATUNKÓW

Skróty: gm. – gmina; kwitn. – kwitnący; leg. – zebrał; ok. – około; por. – porównaj; przys. – przysiółek; rz. – rzeka; ur. – uroczysko; N, S, W, E – strony świata.

Aconitum moldavicum – DF 2821: NE od Kąpiel Wielkich, ur. Las Kleszczowski, grąd na stokach wapiennych przy SW krańcu lasu, ok. 50 kwitn. i owocujących pędów. Ten górski gatunek (ZAJĄC 1996) uznawano za prawdopodobnie wymarły w środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej (WIKA 1986). Najbliższe trzy stanowiska znane są z: Białej Góry koło Tunelu w gm. Kozłów (DF 29, leg. A. *Medwecka-Kornaś* 1952; baza danych CHRONPOL 2002); okolic wsi Podleśna Wola w gm. Miechów oraz okolic wsi Cisie w gm. Miechów (BRÓZ & PRZEMYSKI 1989).

Anthericum ramosum – DF 3804: Wierzchowisko, murawa z *Inula ensifolia* na E od wsi, ok. 40 kwitn. okazów (por. niżej).

Campanula sibirica – DF 3804: Wierzchowisko, murawa z *Inula ensifolia* na E od wsi, 3 kwitn. okazy (por. niżej).

Echinops sphaerocephalus – DF 3803: Brzozówka, przychacie, 4 okazy. Epkeofit.

Inula ensifolia – DF 3804: Wierzchowisko, murawa kserotermiczna na E od wsi. Na śródpolnej kamienistej wapiennej skarpie o ekspozycji NW i nachyleniu 40° stwierdzono 13.07.2002 r. kilkanaście tysięcy kwitnących pędów, tworzących niemal jednogatunkową agregację na powierzchni 0,2 ha. Nie znaleziono tu *Linum flavum* (podawanego z sąsiednich Sulisławic – KOZŁOWSKA 1923), ani innych gatunków charakterystycznych dla zespołu *Inuletum ensifoliae*, a tylko pojedyncze okazy *Campanula sibirica*, *Salvia verticillata* i *Scabiosa ochroleuca* (charakterystyczne dla *Festucetalia valesiacae*). Stanowisko nie jest obecnie zagrożone, jednak wymaga monitorowania i usuwania wschodzących pojedynczo siewek *Acer pseudoplatanus*. Najbliższe notowania *I. ensifolia* podano z Uliny (gm. Gołcza) i Pogwizdowa (gm. Charsznica) (KOZŁOWSKA 1923).

Lathyrus tuberosus – DF 2844: Jeżówka, przys. Zakoleje, skraj pola, 5 okazów. – DF 3813: między Kamienną Górą a Lgotą Wielką, ugor przy szlaku turystycznym niebieskim, kilkanaście okazów.

Luzula luzuloides – DF 3812: między Zasepcem a Suchą Górką, wąwóz śródpolny, kilkadziesiąt kęp na stoku w starym lasu bukowym.

Phacelia tanacetifolia – DF 3813: między Kamienną Górą a Lgotą Wielką, miedza przy szlaku turystycznym niebieskim. Efemerofit.

Potentilla recta – DF 3823: między wsiami Poręba Górna, gm. Wolbrom a Porąbka, gm. Trzyciąż, wzdłuż drogi polnej, po obu stronach granicy gmin, ok. 200 kwitn. pędów.

Primula elatior – DF 3900: Lgota Wielka, wilgotny wielogatunkowy las liściasty w wąwozie śródpolnym u źródeł pierwszego prawego dopływu rz. Szreniawy (na N od szosy relacji Wolbrom-Miechów), 95 kwitn. okazów. Stanowisko ginie z powodu zaśmiecania oraz wykopywania roślin. Gatunek znany dotąd tylko z łąki w pobliskich Trzebienicach w gm. Gołcza (KOZŁOWSKA 1923).

Stachys alpina – DF 3811: Kamienna Góra, lasek grabowo-leszczynowy na starych wyrobiskach wapienia po N stronie wsi, 2 okazy. Gatunek górski (ZAJĄC 1996).

S. annua – DF 3804: Wierchowisko, pole na E od wsi, kilkanaście pędów.

Trifolium aureum – DF 3803: S od Brzozówki, murawa na N stoku wzgórza, 2 kępy.

Vicia dumetorum – DF 3812: Zasępiec, zarośla na skraju wąwozu śródpolnego na SW od wsi, kilkadziesiąt okazów. – DF 3804: Wierchowisko, zarośla we wsi wzdłuż rz. Szreniawy, dziesiątki kwitn. okazów. Gatunek prawdopodobnie rozprzestrzeni się.

LITERATURA

- BABCZYŃSKA-SENDEK B. 1998. Zbiorowiska łąkowe Wyżyny Częstochowskiej. – Prądnik. Pr. Muz. Szafera **11–12**: 49–118.
- BERNACKI L. 1998a. Materiały do atlasu rozmieszczenia oraz stanu zasobów roślin chronionych i zagrożonych regionu górnośląskiego – PRESS. Część 2: *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soó (*Orchidaceae*). – Acta Biol. Siles. **33**(50): 86–94.
- BERNACKI L. 1998b. Materiały do atlasu rozmieszczenia oraz stanu zasobów roślin chronionych i zagrożonych regionu górnośląskiego – PRESS. Część 3: *Dactylorhiza majalis* (Rchb.) P. F. Hunt. et Summerh. (*Orchidaceae*). – Acta Biol. Siles. **33**(50): 95–112.
- BŁOŃSKI F. 1892. Przyczynek do flory jawnokwiatowej oraz skrytokwiatowej naczyniowej kilkunastu okolic kraju. – Pam. Fizyogr. **12**: 129–149.
- BRÓZ E. & PRZEMYSKI A. 1989. Nowe stanowiska rzadkich gatunków roślin naczyniowych z lasów Wyżyny Środkowomłopolskiej. Część 2. – Fragm. Flor. Geobot. **34**(1–2): 15–25.
- CHRONPOL 2002. Base and distributional atlas of vascular plants protected in Poland. Part 1. Zakład Chorologii komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego. <http://www.uj.edu.pl/ib/chronpol/> Stan z dnia 1.09.2002 r.
- CIACIURA M., WIĘCŁAW H. & CZERWIŃSKA E. 2001. Rozmieszczenie *Geranium pyrenaicum* (*Geraniaceae*) w Polsce. – Fragm. Flor. Geobot. Polonica **8**: 93–104.
- CIEŚLAK E. & MIREK Z. 1996. Representatives of the *Veronica hederifolia* group (*Scrophulariaceae*) in Poland. – Fragm. Flor. Geobot. **41**(2): 935–952.
- DROBNIK J. 2003. Materiały do flory roślin naczyniowych okolic Olkusza. – Bad. Fizjogr. Pol. Zach. – B **52**: 143–151.
- JACKOWIAK B. 1985. Chorologiczne i synekologiczne aspekty ekspansji *Puccinellia distans* (L.) Parl. w Polsce. – Bad. Fizjogr. Pol. Zach. – B **35**: 67–91.
- KORNAŚ J. 1950. Niektóre interesujące rośliny synantropijne zebrane w okolicach Krakowa i Miechowa. – Acta Soc. Bot. Pol. **20**(1): 119–124.
- KOZŁOWSKA A. 1923. Stosunki geobotaniczne ziemi miechowskiej. – Spraw. Komis. Fizjogr. Polskiej Akademii Umiejętności **57**: 1–68.
- MATUSZKIEWICZ W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Vademecum Geobotanicum **3**. ss. 537. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- MICHALIK S. 1976. Roślinność torfowiska. – W: M. LATAŁOWA (red.), Diagram pyłkowy osadów późnoglacialnych i holocenijskich z torfowiska w Wolbromiu. – Acta Palaeobot. **17**(1): 55–80.
- MIREK Z. 1981. Genus *Camelina* in Poland – taxonomy, distribution and habitats. – Fragm. Flor. Geobot. **27**(3): 445–502.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 1995. Vascular plants of Poland – a checklist. – Polish Bot. Stud. Guideb. Ser. **15**: 1–303.

- PAWŁOWSKI B. 1925. Zapiski florystyczne z okolic Krakowa, Ojcowa i Zawiercia. – Spraw. Komis. Fizjogr. Polskiej Akademii Umiejętności **58–59**: 47–56.
- ROSTAFIŃSKI J. 1886. Krytyczne zestawienie paprotników Królestwa Polskiego. – Pam. Fizjogr. **7**: 235–250.
- ROSTAŃSKI K. 1970. Rozmieszczenie gatunków rodzaju *Valeriana* L. w Polsce i na sąsiednich terytoriach ZSRR. – Fragn. Flor. Geobot. **16**(2): 209–246.
- ROSTAŃSKI K., GRZEGORZEK P., ROSTAŃSKI A. & TOKARSKA-GUZIŁ B. 1989. Nowe stanowiska gatunków z rodzaju *Oenothera* (wiesiołek) w województwie katowickim. – Acta Biol. Siles. **11**(28): 26–39.
- ROSTAŃSKI K. & SENDEK A. 1982. Stanowiska rzadkich roślin naczyniowych na terenie Wyżyny Śląsko-Małopolskiej. – Fragn. Flor. Geobot. **28**(4): 535–539.
- ROSTAŃSKI K. & TOKARSKA-GUZIŁ B. 1998. Distribution of the American epiphytes of *Oenothera* L. in Poland. – Phytocenosis **10** (N.S.), Suppl. Cartogr. Bot. **9**: 117–130.
- ROSTAŃSKI K. & WIKĄ S. 1988. Materiały do rozmieszczenia gatunków rodzaju *Oenothera* L. w środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej (środkowo-południowa Polska). – Fragn. Flor. Geobot. **33**(1–2): 33–40.
- SZELĄG Z. 2000. Materiały do flory Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. – Fragn. Flor. Geobot. Polonica **7**: 93–103.
- WIKĄ S. 1984. Flora synantropijna linii kolejowej Wolbrom-Olkusz. – Acta Biologica **16**: 64–83.
- WIKĄ 1986. Zagadnienia geobotaniczne środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. – Pr. Nauk. Uniw. Śląskiego **815**: 1–153.
- WIKĄ S. 1989. Nowe stanowiska rzadkich roślin naczyniowych na obszarze środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. – Bad. Fizjogr. Pol. Zach. – B **39**: 189–197.
- WIKĄ S. & DROBNIK J. 2001. Nowe stanowiska rzadkich i interesujących gatunków roślin naczyniowych na obszarze środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. – Bad. Fizjogr. Pol. Zach. – B **50**: 143–147.
- WIKĄ S., SZCZYPEK T. & SNYTKO W. A. 2000. Krajobraz doliny Wodącej na Wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej. ss. 82. Zespół Jurajskich Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Uniwersytet Śląski: Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Katedra Geobotaniki i Ochrony Przyrody, Wydział Nauk o Ziemi. Dąbrowa Górnicza, Katowice, Sosnowiec.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. ss. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. – Wiad. Bot. **22**(3): 145–155.
- ZAJĄC M. 1996. Mountain vascular plants in the Polish lowlands. – Polish Bot. Stud. **11**: 1–92.
- ŻUKOWSKI W. 1965. Rodzaj *Eleocharis* w Polsce. – Pr. Komis. Biol. Pozn. Tow. Przyj. Nauk **30**(2): 1–108.

SUMMARY

The paper contains a list of 14 protected, regionally rare and/or noteworthy species of vascular plants from the area of the Wolbrom commune (Kraków-Wieluń Upland, Southern Poland). All the 16 localities are first finds of these species. The list is a result of field studies carried out in 2002. Numbers of ATPOL 2 × 2 km grid squares are included.

Przyjęto do druku: 28.07.2003 r.